

Trends & ontwikkelingen

Ehec beheerste foodnieuws in 2011

Tekst: Norbert van der Werff

Foto's: FrieslandCampina, Norbert van der Werff, Jacqueline Wijbenga

Tot drie keer toe was er bij voedingsmiddelenbedrijven een dodelijk slachtoffer te betreuren en daarnaast vielen er bij verschillende incidenten gewonden. Het jaar 2011 was ook het jaar van recessie. Diverse ondernemingen gingen failliet of moesten reorganiseren om het hoofd boven water te kunnen houden. Daarbij vielen vele ontslagen. Het meest in het nieuws was echter de Ehec-bacterie.

Meneba maakte de sluiting van Wormerveer bekend. De Rotterdamse vestiging, hier op de foto, blijft wel open.

Bij diverse bedrijfsongevallen vielen gewonden, vaak als gevolg van onderhouds- of schoonmaakwerkzaamheden. Bij Modderman Koek- en Banketfabrieken in Rotterdam kwam eind februari een medewerker van een silo-reinigingsbedrijf om, nadat er iets mis was gegaan met het masker dat moest voorkomen dat hij bedwelmde raakte. In november viel er een dodelijk slachtoffer bij sloopwerkzaamheden in de fabriek van FrieslandCampina in Leeuwarden en eveneens in november kwam een 44-jarige man uit Zwolle om het leven bij een bedrijfsong-

geval bij Aviko in Steenderen. Hij raakte bekneld toen tijdens schoonmaakwerkzaamheden aan een bakoven de kap van de oven naar beneden kwam. In december raakten twee bouwvakkers bij nieuwbouw van FrieslandCampina in Beilen gewond toen een muur instortte.

In maart raakte een medewerker bij Duyvis Machinefabriek in Koog aan de Zaan gewond aan zijn voet. In mei kwam een medewerker van Vleeswarenfabriek Hapert tijdens werkzaamheden in het bedrijfspand in een ketel met heet water terecht. Bij brood-

jesfabriek Vleems Food in Emmen raakte eveneens in mei een medewerker bekneld in een machine. Bij een brand in het Amsterdamse Food Center in september vielen 7 gewonden waarvan er 4 naar het ziekenhuis moesten.

Er waren meer branden in de voedingsmiddelenindustrie, in april in één weekend zelfs bij twee cacao-fabrieken in Wormer. Volgens de politie was dat toeval. Bij één van de bedrijven, ADM, had op 19 januari ook al brand gewoed. Ook was er in januari een grote brand bij Van Bon Coldstores en in februari bij een raffinaderij van Loders Crocklaan in Wormerveer. Begin mei werd Jonker Vleeswaren in Dordrecht getroffen door brand en in september snoep-fabriek Astra Faam in Harlingen.

Reorganisaties

Tijdens de presentatie van de jaarcijfers in februari kondigde CSM aan de prijzen te gaan verhogen vanwege de sterk stijgende grondstofprijzen. Die prijsverhogingen konden echter maar beperkt worden doorgevoerd want CSM kampte ook met een lagere consumentenvraag. Eind oktober maakte de onderneming bekend te gaan reorganiseren, waarbij 500 banen verloren gaan. De reorganisatie moet eind 2013 50 miljoen euro hebben opgeleverd. CSM was dit jaar ook actief met de aan- en verkoop van bedrijven. In februari kocht CSM Classic Cakes in de UK, producent van premium bakkerijproducten voor foodservice en retail. CSM sloot ook twee fa-

Eindejaarsoverzicht

brieken in de VS in verband met de integratie van Best Brands in het nieuw opgerichte bedrijf CSM Bakery Products: La Mirada en de productiefaciliteit in Oak Creek. In mei opende minister Verhagen de nieuwe CSM-fabriek in Shanghai.

Meelproducent Meneba maakte in het voorjaar van 2011 bekend de productielocatie in Wormerveer te sluiten als onderdeel van een reorganisatie. In totaal verdwijnen circa 160 arbeidsplaatsen. Unilever schrapt de komende twee jaar 69 van de ongeveer 200 banen bij de ijsfabriek in Hellendoorn. Het productieproces is te arbeidsintensief en te duur vergeleken met de productie in de andere Europese ijsfabrieken, aldus het concern. Bij het hoofdkantoor van Cosun-dochter SVZ International verdwenen in de loop van het jaar 55 van de 200 banen omdat de producent van sapconcentraten, puree en diepvriesfruit de voorbewerking van het fruit verplaatste naar Polen en Spanje.

Cosun verkocht bovendien de alcoholactiviteiten van Nedalco aan Cargill en Unifine Food & Bake Ingredients aan Dawn Foods. Ook bij Grolsch was er opnieuw een reorganisatie. De bierbrouwer schrapt 40 banen bij de commerciële en stafafdelingen. Nog eens 40 banen bij die afdelingen worden uitbesteed. Grolsch had wel weer een forse financiële meevaller want de boete van 31,6 miljoen euro die de EC aan Grolsch had opgelegd, werd door het Europese Hof van Justitie nietig verklaard.

Ook Vion reorganiseerde. Het vleesconcern kondigde de sluiting van de productielocaties Vion Doetinchem en Ballering Export in Son aan als onderdeel van een grote reorganisatie. In totaal verdwijnen circa 170 vaste en 200 flexibele arbeidsplaatsen. Vion Food Group kocht de Duitse vetproducent Laru.

Vleesverwerker Deen-Hobu werd in januari failliet verklaard. Van Rooi Group nam het failliete bedrijf over en zette de activiteiten voort onder de naam ProViande Retail. Vleesbedrijf Hilckmann sloot de deuren van de locatie Someren wat gevolgen had voor 19 vaste arbeidsplaatsen. Aardappelverwerker CêlaVita schrapt in de vestiging in Wezep 29 arbeidsplaatsen.

Peijnenburg kondigde eind november eveneens een reorganisatie aan. Een van de twee bakkerijen in Geldrop wordt gesloten en de productie wordt verplaatst naar de andere bakkerij in Geldrop en naar Sintjohannesga. Per saldo verdwijnen acht arbeidsplaatsen.

Overnames en fusies

Snackfabrikanten Ad van Geloven (van onder meer Mora) en Royaan (van Van Dobben en Kwekkeboom) maakten dit najaar hun fusieplannen bekend. Ze willen hun concurrentiekracht vergroten. Peter Doodeman (55) van Ad van Geloven wordt voorgesteld als de beoogde topman van de nieuwe combinatie. Royaan-CEO Bart Bakker (43), in mei aangetreden, zal zich samen met Doodeman richten op de integratie van de verschillende operaties. Buitenfood, dat deel uitmaakt van Royaan, nam bovendien Willie Dokter over.

DSM rondde in februari de december 2010 aangekondigde overname van Martek Biosciences Corporation af. In mei nam DSM de producent van natuurlijke carotenoïden Vitatene in het Spaanse León over van de Italiaanse P&R Group. De aankoop van Vitatene hangt samen met de groeiende vraag van klanten naar natuurlijke producten.

Aan de andere kant werd Personalized Nutrition verkocht aan het Amerikaanse Viocare. Personalized Nutrition was eerder binnen het Innovation Center een Emerging Business Area (EBA). DSM blijft door een minderheidsaandeel in Viocare nog wel betrokken.

Verder was er schaalvergroting in de diepvriessector. Rombouts Food International uit Waalwijk en Van Rijsingen Diepvries uit Helmond maakten begin januari bekend te gaan fuseren. Het fusiebedrijf, Froster, nam vervolgens in september G-Frost over. In oktober maakt Bolletje bekend dat de eigenaren overleggen over overname van het familiebedrijf door branchegenoot Continental Bakeries.

Investerings

Maar er werd ook geïnvesteerd. FrieslandCampina steekt 100 miljoen euro in de fabriek in Beilen en 30 miljoen in Bedum. Bovendien gaat er 36 miljoen euro naar de productielocatie in het Belgische Aalter en 3

miljoen naar Bornem, eveneens in België.

Cono Kaasmakers investeert 80 miljoen in een nieuwe kaasmakerij in de Beemsterpolder. Producent van repen VSI bouwt in Leerdam een nieuwe fabriek. Snoepfabrikant Leaf wil de fabriek in Sneek uitbreiden. Dat levert naar verwachting 20 extra banen op. Refresco gaat miljoenen investeren in een nieuwe, moderne productielijn in de vestiging Maarheeze. Zuivelfabrikant Fonterra verhuisde zijn Europese hoofdkantoor van Hamburg naar Amsterdam. Theo Spierings werd de nieuwe directievoorzitter van het Nieuw-Zeelandse concern.

Conflicten

Diverse keren stonden voedingsmiddelenbedrijven voor de rechter vanwege onderlinge conflicten. Heineken spande eind juli een kort geding aan tegen concurrent Olm. Deze brouwer zou Olm-bier in fusten van Heineken doen en die verkopen als Heineken-bier aan cafés, drankengroothandels en op Marktplaats. Olm verloor het kort geding en de uitspraak leidde eind september zelfs tot het faillissement van de kleine brouwer. FrieslandCampina spande een kort geding aan tegen de Natuurhoeve over de vorm van pudding, maar verloor. Het bedrijf gaat in hoger beroep.

Topsector Agro&Food

De overheid formuleerde in 2011 nieuw beleid voor de stimulering van innovatie, het bedrijvenbeleid of Topsectorenbeleid. In de aanloop daarvan schortte het kabinet de in 2010 door het vorige kabinet aan Food & Nutrition Delta (FND) toegezegde 60 miljoen voor de periode tot mei 2014 euro op. Als gevolg daarvan liep de voortgang van FND begin dit jaar gevaar. Eind januari kreeg FND toch een miljoen euro subsidie om het innovatieprogramma voort te kunnen zetten. De Topsector Agro&Food presenteerde midden juni de plannen. De sector vroeg om 300 miljoen euro overheids-

steun voor de periode tot 2015. Minister Verhagen stelde in september in zijn reactie dat fabrikanten van voedingsmiddelen, kennisinstellingen en de overheid om de tafel moeten om binnen de Topsector Agro&Food afspraken te maken in een innovatiecontract. Zo'n contract moest voor eind 2011 worden gesloten. In het rapport stond ook dat FND voor 2012 1,6 miljoen euro krijgt.

Vleesvervangers

Op het gebied van vleesvervangers waren er veel ontwikkelingen. Vion bracht onder merknaam Hackplus in Duitsland een gezondere gehaktvariant op de markt. Het product bevat deels eiwit uit tarwe. Tijdens de Anuga bleek dat het bedrijf ook in Nederland een hybride vleesproduct wil lanceren, maar dan met erwten-eiwit. Beeter kwam als beste vleesvervanger uit de test van de Consumentenbond. Producent Ojah opende in oktober in Ochten een fabriek voor de productie van Beeter. Dezelfde maand maakte het nieuwe bedrijf Proviand de lancering van de gelijknamige vleesvervanger op basis van groenten uit Nederland bekend. De vleesvervanger wordt getest bij vestigingen van Albron Catering.

Hackplus van Vion.

Ook taugé werd ervan verdacht de bron van de Ehec-besmettingen te zijn.

Voedselveiligheid

Het voedselveiligheidsnieuws werd in 2011 beheerst door twee affaires in Duitsland. In de eerste plaats natuurlijk Ehec, maar ook de besmetting van eieren met dioxine had gevolgen voor Nederland. De Ehec-bacterie had dit voorjaar Duitsland, maar ook Nederland en de rest van Europa in zijn greep. In Frankrijk was een tweede uitbraak. Er was zeer veel verwarring over de oorzaak van besmettingen die in Duitsland veel slachtoffers maakten. Uiteindelijk stierven meer dan vijftig mensen, waaronder een Zweedse en een Française. Meer dan duizend mensen moesten worden opgenomen met de nierziekte HUS, of andere aandoeningen als gevolg van besmetting met Ehec. Verwacht werd dat de nierschade bij een groot aantal van de patiënten die HUS overleefde, blijvend zou zijn, maar dat bleek later relatief mee te vallen. Ook patiënten met neurologische aandoeningen als gevolg van HUS, zoals epileptische aanvallen en spraakstoornissen, bleken vaak goed te herstellen. Nadat in mei de eerste Duitsers ziek waren geworden, adviseerden de autoriteiten in eerste instantie om geen rauwe tomaten, komkommers en sla te eten omdat die mogelijke bronnen van Ehec waren. Vervolgens werden Spaanse komkommers aangewezen als schuldige. Ook werd gesproken over een komkommer die mogelijk uit Nederland zou komen. Daarna verschoof de verdenking naar kiemgroenten, zoals taugé. In een geopend pak taugé dat bij een zieke in de koelkast werd aangetroffen, werd echter géén Ehec gedetecteerd. Eurocommissaris John Dalli verzuchtte dat Duitsland er goed aan zou doen geen voorbarige conclusies over de bron van de Ehec-besmettingen meer naar buiten te brengen. Uiteindelijk kwamen Duitse onderzoekers er na minutieus onderzoek achter dat inderdaad kiemgroenten de bron van de besmetting vormden.

Ook Nederland kreeg met Ehec te maken. Circa acht mensen werden ziek. Tot drie keer toe werden met Ehec besmette producten teruggehaald. In juni werden Ehec-bacteriën aangetroffen op rode bietenkiemen van de Nederlandse firma Hamu. Die waren echter niet van het type O104, dat in Duitsland de crisis heeft veroorzaakt. De nVWA adviseerde consumenten om rode bietenspruiten van het bedrijf weg te gooien. Kort daarna trof de nVWA bij een tweede teler kiemgroenten aan die besmet waren met de Ehec-bacterie. Ook in dit geval ging het om rode bietenspruiten. De bron daarvan bleek het geïmporteerde zaad te zijn. Twee tussenhandelaren die

hun afnemers niet of te laat informeerden dat ze met Ehec besmette rode bieten-scheuten uit de handel moesten halen, kregen van de nVWA een boete.

EFSA stelde vast dat de Ehec-bacterie bij uitbraken in Duitsland en Frankrijk mogelijk afkomstig was van fenegriekzaden uit Egypte. De partij fenegriekzaad van de Egyptische exporteur die de Ehec-uitbraak mogelijk had veroorzaakt, was terechtgekomen bij 70 verschillende bedrijven in 12 Europese landen. De EU kondigde daarop een importstop van bepaalde zaden en bonen uit Egypte af. Ook in Nederland werden, bij tuincentra, fenegriekzaden teruggehaald. Internationaal stortte de vraag naar groente door de affaire in waardoor de Nederlandse tuinbouwsector zwaar werd getroffen. Wel kregen tuinders daarvoor compensatie. Wouter de Heij van Top BV kwam in actie om de Nederlandse komkommer te redden. Tijdens de Kom opl-actie werden in totaal 40.000 komkommersmoothies uitgedeeld om de komkommer er weer bovenop helpen.

Recalls

Er waren in 2011, afgezien van de drie terughaalacties in verband met Ehec, tien recalls. Supermarktketen Jumbo haalde in april twee maaltijden uit het schap omdat de etiketten op de verpakking in de magnetron vlam konden vatten. Zes keer moesten producten worden teruggeroepen vanwege allergenen. C1000, Jumbo en Super de Boer hadden in december een recall van naturel en volkoren beschuit van Euromerk. Dit omdat er kippenei inzat, terwijl dit niet was vermeld. Kruidvat en Prijsmepper haalden in november chocolade-eieren van het merk KinderJoy uit het schap, omdat er hazelnoten in zaten, terwijl dit niet op de verpakking vermeld was. In september moest C1000 Basis Melkchocolade uit het schap halen vanwege hetzelfde euvel. Eveneens in september deed de Hema een recall van de Ontbijtkoekrepen Naturel omdat er tarwe in kon zitten, terwijl dat niet in de allergenendeclaratie stond.

Ook bij Mora ging er iets verkeerd. In verpakkingen Mora Kalfs kroket voor Fijnproevers konden mogelijk Mora Kip Saté kroketten zitten en die zijn niet geschikt voor mensen met een pinda-allergie. Deen overkwam iets vergelijkbaars. Door een verpakkingfout kon er in plaats van kip cordon bleu een met pindasaus gevulde schnitzel in de verpakking zitten.

Inproba deed in mei een recall van flacons romige kokosmelk omdat het product bedorven kon zijn voordat de houdbaarheids-

datum was verstreken. Supermarktketen Deen haalde begin november Spaanse droge worst terug vanwege microbiologische verontreiniging. De Vlaamse zuivelcoöperatie Belgomilk moest in mei in België diverse kazen terughalen in verband met Listeria. De recall breidde zich uit naar Nederland. De bij de Lidl verkochte 'Sint-Maarten-Classic' kaas kon ook verontreinigd zijn. In december haalde Culina Foods dressing terug die bij Action was verkocht. Door een productiefout kon het product gaan gisten.

Dioxine

Er was in 2011 een grote dioxine-affaire in Duitsland met een directe link naar Nederland. Begin januari werd in eieren en kippenvlees in het westen en noorden van Duitsland het kankerverwekkende dioxine aangetroffen. Zo'n duizend boerderijen werden geblokkeerd. Later werd ook in varkensvlees dioxine gedetecteerd. De vraag naar varkensvlees liep terug en Vion en Tönnies gingen daardoor tijdelijk minder slachten. Oorzaak van de verontreiniging was verontreinigd vet dat in het veevoer zat. Dat was geleverd door het Nederlandse bedrijf Olivet, maar was verkocht als 'technisch vet' aan de Duitse olie- en vetverwer-

In totaal werden 136.000 mogelijk verontreinigde eieren naar Nederland geëxporteerd.

ker Harles & Jentsch. Het verontreinigde veevoer bleek al tien maanden in omloop. Amper twee weken na het begin van de dioxine-affaire vroeg Harles & Jentsch faillissement aan.

Twee partijen met in totaal 136.000 mogelijk verontreinigde eieren bleken te zijn geleverd aan Nederlandse levensmiddelenfabrikanten. Zo'n 10 procent daarvan was al verwerkt in voedingsmiddelen als sauzen en bakkerijproducten.

De Duitse minister van consumentenaangelegenheden Ilse Aigner schreef een actieplan om voedselveiligheidsaffaires te voorkomen. Ook kwam er een maatregel die producenten van voedingsmiddelen en diervoeder en laboratoria in Duitsland verplicht, het direct te melden als ze dioxine detecte-

ren. Dat moet ook als de verontreiniging binnen de norm blijft. GroenLinks-Europarlementariër Bas Eickhout pleitte voor het toevoegen van een kleurstof aan technische vetten om zo te voorkomen dat ze toch in de voedselketen terechtkomen. In augustus werd opnieuw in Nederland dioxine in eieren aangetroffen bij voedingsmiddelenbedrijven. Die kwamen echter niet uit Duitsland maar uit België.

Stevia

Steviol glycosiden, uit de stevia-plant, werden met ingang van 2 december toegelaten in de hele EU. Producenten stonden klaar om de zoetstof in hun producten te verwerken. In Frankrijk was dat al toegestaan. De zoetstof krijgt het E-nummer E960.

Politieke onrust

Naast de economische problemen in met name Europa, hadden de politieke onrust in Noord-Afrika en het natuurgeweld in Japan gevolgen voor de voedingsmiddelenindustrie. Eind januari legden zowel Heineken als Unilever de productie in Egypte stil vanwege de politieke onrust. Medio februari hadden beide ondernemingen de productie weer hervat. FrieslandCampina stopte in februari tijdelijk met de export van kaas naar Libië vanwege de politieke onrust.

In maart werd Japan getroffen door een zeebeving en daaropvolgende tsunami. Ook enkele kernreactoren in Fukushima kwamen onder water te staan waardoor de generatoren van de noodaggregaten van de koeling niet meer werkten. Aziatische landen vreesden voor radioactieve voeding en gingen Japanse producten extra controleren. Korte tijd later ging ook de nVWA daartoe over. De producten bleken echter niet verontreinigd. Het Duitse Foodwatch ontdekte dat de EU de normen voor radioactieve voeding had opgerekt. Na vragen van Europarlementariërs werden die normen echter weer aangescherpt.

Gezondheidsclaims

Begin april was er discussie in het Europees Parlement over een door EFSA goedgekeurde gezondheidsclaim over DHA in opvolgmelk. De FNLI meende dat het Europees Parlement daarmee de autoriteit van EFSA aantastte. De Consumentenbond bepleitte bij Europarlementariërs steun aan de resolutie die de DHA-gezondheidsclaim op opvolgmelk verwerpt. De bond vond dat toelaten van de claim juist EFSA ondermijnt. De resolutie in het Europees Parlement haalde echter geen gekwalificeerde meerderheid. Eveneens in april publiceerde EFSA de

Fabrikanten hebben al ervaring opgedaan met stevia.

Unilever haalde in Nederland Knorr Vie uit de markt.

vierde batch generieke gezondheidsclaims. Net als bij de derde batch kon slechts 13 procent de toets der kritiek doorstaan. Diverse gezondheidsclaims over galacto-oligosacchariden (GOS) en fructo-oligosaccariden (FOS) werden afgewezen. Eind juni volgde de vijfde batch van 536 claims. Onder de goedgekeurde claims was ook het verband tussen bepaalde voedingsvezels en het cholesterolgehalte. Einde juli werd het zesde en laatste deel van de generieke gezondheidsclaims openbaar gemaakt. Een creatine-claim werd goedgekeurd. In totaal werd van de ruim 2700 claims ongeveer één op de vijf goedgekeurd.

Knorr Vie

Unilever stopte begin dit jaar met de uitlevering van Knorr Vie, omdat de omzet te gering viel. Onduidelijk is of de actie van Foodwatch tegen het product, dat zowel bejubeld als verguisd werd, daar invloed op had gehad.

De Reclame Code Commissie stelde in januari dat er in Blue Band Goede Start géén volkoren zit, zoals Unilever beweert. Unilever paste de tekst aan, maar werd door Foodwatch toch uitgeroepen tot "Grootste misleider van 2011".

